

Doba bojmanská

NEVÍM, JAKÉ BYLO SESKUPENÍ HVĚZD ve čtvrtek dne 15. dubna léta Páně 1875, nevím ani, jaká toho roku panovala planeta, ale myslím, že na nebi nebylo velké pohnutí a na zemi také ne, jen bojmanský učitel a jeho manželka měli radost a děkovali Bohu, že se jim po půldruhém roce manželství narodil synek; byli by uvítali i dcerku, ale pokud lidská paměť sahá, byl a je vždy radostněji vítán hoch než holka, leda by ta holka přišla po dvou nebo po třech chlapečích. Radost rodičů sdíleli krakovanští přátelé, dědeček a babička, pradědeček, prababička a snad i jiní.

Synek, který se měl k světu, byl potom v neděli 18. dubna pokřtěn v semtěšském kostele a zapsán do matriky jako Josef Jaroslav. Pokřtil ho farář Václav Louda a za kmotry mu stáli řídící učitel Josef Zelinka ze Semtěše, Kateřina Hudcová, manželka rolníka ze Zaříčan č. 1, a Kateřina Svobodová, dcera rolníka ze Zaříčan č. 52. Jméno Josef, které bylo v rodě Filipích velmi oblíbeno, dostal po dědech se strany otcovy i matčiny a po kmotrovi, druhé jméno Jaroslav patrně z důvodů vlateneckých, v rodě Filipích ani Kučerů se do té doby nevyskytlo. Byl vždycky Josef, žádný Josífek nebo Pepíček, v naší rodině se jména nezdrobňovala, a proto snad mi jsou nemístná deminutiva proti myslí jako básníku Janu Kollárovi.

Na národním nebi českém jsem zastihl ještě na živu největšího z buditelů, otce národa Františka Palackého, který se svým zetěm Frant. Lad. Riegrem stál v opozici proti vídeňské vládě; v té době tvořil Bedřich Smetana svá vrcholná díla, mladí umělci Mikoláš Aleš a Josef V. Myslbek rozpínali křídla k prvním vzletům a Tomáš Masaryk se připravoval na svou životní práci. V literatuře vedl Vítězslav Hálek a Jan Neruda čekal ještě dlouho v jeho stínu

na uznání. Koncem června r. 1875 zemřel císař Ferdinand zvaný Dobrotivý, poslední korunovaný král český.

Na církevním nebi se nejevilo nic zvláštního. Měli jsme tak zvaný protestantský patent z r. 1661, ale svobodu jsme měli jen na papíře. Superintendentský úřad nesměli dostat uvědoměli vlastenci jako Jan Janata nebo Václav Šubert, dostal jej snad pilný, ale málo významný Jan Veselý. Katolíci měli v Praze arcibiskupa kardinála Bedřicha knížete Schwarzenberga, o jehož češtině kolovaly anekdoty. Já jsem se sice ještě dlouho nestaral o politiku a o kulturu, ale chci ukázat, do jaké doby jsem přišel.

Uzřel jsem tedy světlo světa v evangelické škole v Bojmanech, malé vsi ležící pod Železnými horami na řece Doubravce, v úrodné rovině čáslavské. Její jméno jest prý hledat až u prvních historických obyvatel naší vlasti, u keltských Bojů. Ke vsi přiléhá rozsáhlá žehušická obora, v níž se chovají početná stáda jelenů a daňků,

Moji rodiče byli mladí, tatínkovi nebylo při mém narození ještě 25 a mamince ani 22 let. Měli dobré přátele v Bojmanech, v Zařičanech a v Semtěši, s nimiž se navzájem navštěvovali a mě brávali s sebou. Do Krakovan nebylo daleko - asi 3 hodiny pěšky - proto bývaly styky s tamními přáteli časté, a zejména mladí strýcové bývali u nás častými hosty.

Když byl jednou v Bojmanech strýc Honda, vyděsil nás všecky v noci nespoutaným smíchem. „Co je ti, Hondo, blázníš?“ ptali se ho naši. „Já jsem si vzpomněl na našeho kuráže,“ odpověděl Honda a dal se znova do nehorázného smíchu.

Maminka chodívala často do Krakovan a při jedné návštěvě si postěžovala babičce: „Můj by potřeboval pérka a nemá na ně.“ Maminka mluvíc o svém muži říkala jen „můj“ a tatínek zase říkal „moje.“ Když odcházela, dala jí babička do tašky pětku: „Tu máš, ať si tvůj učitel koupí pérka.“ Maminka peníze odevzdala, ale tatínek místo pérek nakoupil noty a při pianě si vesele zpíval a šlapal na pedály v pérkách, z nichž mu čouhaly palce.

To piano - tenkrát se říkalo forte - s firmou „Lhrbahr Wien“ vysázenou kostěnými písmenky - si tatínek koupil za 110 zl., znělo ne jako klavír, ale spíš jako staré cemballo a konalo nám službu přes 40 let.

Přes nepatrné příjmy - 312 zl. ročně - si rodiče mohli dovo-

lit vzít mi chůvu. Byla to Sůrova holka z Krakovan, s jejímž bratrem, ponocným, jsem se po letech dobře seznámil. Chůva mě měla velice ráda, a když jsem byl asi jako osmiletý chlapec v Krakovanech, na prázdninách, přišla se na mne podívat, ač byla vdána někde až za Chlumcem.

Když mě maminka kojila, dostala zánět prsních bradavek a proto musila kojení na čas přerušit. Byl bych snad umřel hlady, kdyby se byla nade mnou nesmilovala maminčina přítelkyně paní Marešová, choť lesního v žehušické oboře, jež právě kojila dcerušku stejně starou se mnou. Vzala mě k prsu a měli jsme se oba dobře, dcerka i já. Ale paní Marešová byla Němka, a tak se stalo, že jsem byl kojen také německým mlékem, naštěstí jsem s ním nenassál německou zářící kulturu a německy jsem se za svého dlouhého života pořádně ne naučil.

Mým nerozlučným přítelem ve věku batolete byl kocour, který ode mne snášel nejen laskání, ale i týrání. Někdy jsem mu dal něco k snědku, ale pak jsem si to rozmyslil, vyrval mu sousto z drápů a snědl je sám. Jídal jsem rád husí krev, a protože jsem vídal, jak maminka podřezuje husy, napadlo mě podříznout kocoura. Přistihli mě, jak jsem šmídlal kocoura pod krkem, naštěstí obráceným nožem, a na otázku: „Co to děláš, Josefe?“ jsem odpověděl: „Bude keu.“ Nebylo tedy moje přátelství pranic ideální, když jsem chtěl pro pochoutku obětovat nejlepšího přítele.

Jinak jsem prý byl velmi chytré dítě, při návštěvách přátel jsem je udivoval svými nápady, že nade mnou žasli jako nad zázračným dítětem. Kam se ta chytrost poděla? Když jsem jí v životě potřeboval, byla vždycky někde tuze, tuze daleko.

R. 1876 přijel do Bojman na inspekci okresní školní inspektor čáslavský PhDr Reinhold Stránský, kněz-piarista. Vážil si tatínka jako pilného a svědomitého učitele, a zdálo se mu, že by byl jinde spíše na místě než na soukromé škole. Zeptal se ho, kolik má služného, a když tatínek odpověděl, že 312 zl. ročně, spráskl ruce: „A na to jste se oženil?“ Nato mu nabídl místo na obecné škole: „Skvělé to také nebude, ale přece lepší, než to máte tady.“

Že byl otec už tehdy vynikajícím učitelem, svědčí, že po ročním působení v Bojmanech mu bylo vydáno představenstvem školy toto pochvalné vysvědčení:

Od představenstva evang. ref. školy v Bojmanech, okresu čáslavského se tímto na žádost pana Antonína Filipiho to vysvědčení vystavuje, že ten samý při zdejší evang. ref. škole úřad učitelský od 25. září 1872 až do dnešního dne co proz. učitel s velmi dobrým výsledkem, věrně a spravedlivě vykonával; svou vytrvalou pilností a neomrzenou trpělivostí ve vyučování mládeže mu svěřené, jakož i svým neuhonným, mravním chováním nejen úplnou spokojenost a všeobecnou pochvalu svých představených, nýbrž i vážnost, přízeň a lásku všech příškolených sobě vyzískal. Jeho vlídné, avšak methodické pokračování při vyučování, jeho namáhání školu vůbec povznést a jí na první stupeň přivést: to vše vzbudilo při celém sboru jednohlasné přání tohoto zvláštními vlohami nadaného učitele při škole naší na dlouhá léta zachovati.

Na důkaz toho naše vlastnoruční podpisy. Chudoba Jan, školní starosta z Bojman
V Bojmanech dne 27. září 1873.
Louda, ev. farář v Semtěši

V. Hudec ze Zařičan, výbor

Mám ještě jiný doklad. R. 1937 nás v Ústí navštívil inž. Jan Hudec, ředitel cukrovaru v.v., stařec 75 letý, když dlel se svou manželkou v našem městě na letním bytě. Když slyšel kdesi mé jméno, vyhledal mě, a těšilo ho, že se sešel se synem svého někdejšího učitele z Bojman. Domluvili jsme se, že on je syn mé kmotry Kateřiny Hudcové ze Zařičan. Znal jsem dobře jeho sestry Marii a Boženu, ale s ním jsem se nikdy nesetkal. Vyprávěl mi, že chodil do školy k tatínkovi do Bojman, a když ho rodiče chtěli dát na reálku, báli se, že by z jednotřídky nebyl přijat, a proto ho dali na rok do 5. třídy obecné školy v Praze. „Ale já jsem byl v Praze první ve třídě,“ pravil, „všecko jsem uměl z Bojman a učitel mě dával druhým žákům za vzor: ‚Podívejte se, Hudec přišel z vesnické jednotřídky a umí všecko líp než vy Pražáci.‘ Ano, váš otec byl znamenitý učitel, jakých je pořádku.“

Hudec chodil do bojmanské školy, když byl tatínek ještě svobodný, a jednou prý líčil žákům život mnichů na svaté hoře Athosu, a že by si také přál žít stranou světa a v klidu pracovat. To byl asi nával mladického světobolu, který brzy přešel.

Rozumí se, že z bojanského období nepamatují dočista nic, co píšu o sobě, je mi známo z vypravování rodičů.